

6. Широканова А. А. Электронная научная коммуникация и «невидимые колледжи» в информационном обществе / А. А. Широканова // Наука та наукознавство. – 2010. – № 2. – С. 57–61.
7. Bjork B.-C., Turk Z. How Scientists Retrieve Publications: An Empirical Study of How the Internet Is Overtaking Paper Media // Journal of Electronic Publishing. – 2000. – N 6. – Режим доступу: <http://quod.lib.umich.edu/jjep/3336451.0006.202>.
8. Mackenzie Owen J. S. The Scientific Article in the Age of Digitization. – Springer, 2007. – 265 p. – Режим доступу: <http://dare.uva.nl/document/17843>.
9. Peek R., Pomerantz J. The traditional scholarly publishers legitimize the web // Journal of the American Society for Information Science. – Vol. 49. – N 11. – P. 983–989. – Режим доступу: <http://www.editlib.org/p/84900/>.
10. Tenopir C., King D. W. Lessons for the Future of Journals // Nature. – 2001. – N 18 (October). – P. 672–674. – Режим доступу: <http://www.nature.com/nature/debates/e-access/Articles/tenopir.html>.

Рыжко И. В. Электронная периодика в системе научной коммуникации: особенности становления и функционирования. В статье исследовано специфический вид научной периодики – сетевые научные журналы. Рассмотрено целостную картину эволюции онлайн-научного журнала, проанализировано предпосылки возникновения и историю развития электронной формы научной периодики с точки зрения мировых тенденций. Изучено восприятие исследователями электронных научных периодических изданий на разных этапах их становления. Выяснено роль и место электронной периодики в современной системе научной коммуникации. Доказано, что трансформация формы научного журнала в связи с появлением Интернета способствовала открытию новых горизонтов в информационном обеспечении науки, созданию принципиально новых ресурсов, форм организации и направлений исследовательской деятельности, а также привела к созданию новых и очень сложных механизмов поиска, ссылок, контроля доступа, распространения и лицензирования.

Ключевые слова: электронная научная периодика, сетевое научное пространство, онлайн-научные ресурсы, научная коммуникация, открытый доступ.

Ryzhko I. V. Electronic Periodicals in the System of Scientific Communication: Formation and Functioning. The article studied the specific kind of scientific periodicals – network science journals. Considered a complete picture of the evolution of online scientific journal, analyzed predictors of history and the development of electronic forms of scientific periodicals in terms of global trends. Researchers studied the perception of electronic scientific periodicals at different stages of their development. Clarify the role and place of electronic periodicals in the modern system of scientific communication. We proved that the transformation of the form of the scientific journal in connection with the advent of the Internet has contributed to opening new horizons in the information support of science, the discovery of new resources, forms of organization and research activities, as well as led to the creation of new and very sophisticated search engine, links, access control, distribution and licensing.

Keywords: electronic scientific periodicals, scientific space network, online research resources, scientific communication, open access.

Адреса для листування: iryna_ryzhko@ukr.net

УДК 007:304:070.4(477.82)-055.2

Анастасія Фінчук – студентка Інституту філології та журналістики Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Мовний образ жінки в газетному дискурсі волинський ЗМІ

У статті проаналізовано мовні засоби творення образу жінки на сторінках волинських газет. Виявлено основні номінанти-складники жіночого образу у волинській пресі. Представлено перелік лексико-семантичних груп, які найчастіше використовують для характеристики мовного образу жінки автори публікацій, та пояснено їх мотивацію. Показано вплив гендерного чинника на формування образу жінки.

Ключові слова: гендер, мовний образ, мовний стереотип.

Постановка наукової проблеми та її значення. Вагомий вплив на свідомість людини як соціальної істоти мають засоби масової інформації, які формують в її уяві певні жіночі або чоловічі стереотипні образи. Вивчення мовного матеріалу журналістських текстів дозволить встановити, як представляють і характеризують гендерну ситуацію в українському суспільстві працівники волинських ЗМІ і дасть можливість проаналізувати, як трансформується мовний образ жінки на сторінках газет.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Образ жінки уже ставав об'єктом наукових досліджень у різних лінгвістичних та літературознавчих працях: О. Краснобаєвої [2], О. Кулачек [3], З. Мацюк [4], Н. Колесніченко [9], О. Поди [5]. Проте ще не було дослідження, в якому було б проаналізовано функціонування образу жінки в газетному дискурсі та мовні засоби, що його репрезентують.

Мета дослідження – з'ясувати мовні засоби вияву «гендеру» в публіцистичному тексті; проаналізувати особливості творення мовного образу жінки в газетному дискурсі волинських ЗМІ. Визначено найпоширеніші номінації на позначення жінки та з'ясовано доречність їх уживання.

Джерельною базою слугували електронні архіви газети «Волинь» в період з 2008 до 2014 рр. (далі використовуємо скорочення – В.).

Виклад матеріалу та обґрунтування результатів дослідження. В останні десятиліття досить популярним у публіцистичних і наукових статтях є термін «гендер». До 1960-х рр. психічні або поведінкові властивості, котрі, ймовірно, відрізняють чоловіків від жінок, називали статевими властивостями або відмінностями.

Як відомо, у сучасному розумінні термін «гендер» був уведений у науковий обіг американським психоаналітиком Робертом Столлером наприкінці 60-х років ХХ ст. – він запропонував використовувати для позначення соціальних і культурних аспектів статі поняття «гендер» (англ. gender – рід), яке до того використовувалося тільки для позначення граматичного роду і тому не викликало жодних конотацій з біологією. На думку М. Боровцової, «гендер – соціально-біологічна характеристика, через яку визначаються поняття «чоловік» і «жінка» психосоціальні, соціокультурні ролі чоловіка і жінки як особистостей, на відміну від статі, яка позначає біологічні відмінності» [1].

Гендерні проблеми в останні десятиліття стали популярними в різних гуманітарних дисциплінах. Однак, у мовознавстві ці дослідження охоплюють значно ширше коло питань, розглядаючи всі способи мовного конструювання чоловічої чи жіночої ідентичності. У цьому випадку гендер осмислюється як конвенціональна сутність, у чому й полягає його головна відмінність від статі як біологічної категорії. Гендерний підхід припускає також дослідження відображення гендерних відносин в історії мови, вивчення статі як культурної репрезентації в лінгвокультурології, лексикографічне кодування відповідних одиниць мови та ін.

Щоправда, мовна репрезентація гендеру розглядається в сучасній лінгвістиці у двох основних напрямках: здійснення репрезентації гендеру в мові за рахунок «дзеркального» його відображення за допомогою лінгвістичних ресурсів, що самі конструюють гендер, другий напрямок – існування таких феноменів, як «чоловіча мова» та «жіноча мова». Мова не лише відображає гендерну диференціацію, яка існує у соціумі, але й конструє гендерні відмінності. З погляду феміністок, лінгвістичний простір здійснює свій диктат щодо представників обох статей, формуючи «стандартизовані уявлення про моделі поведінки та риси характеру, які відповідають поняттям «чоловіче» та «жіноче» [8, с. 17].

Згідно з тлумачним словником української мови лексема «жінка» має такі значення: 1) особа жіночої статі; протилежна чоловікові; 2) доросла на відміну від маленької дівчинки; 3) заміжня особа стосовно свого чоловіка/взагалі заміжня особа [5, с. 514].

Волинська преса не далеко відійшла від цього потрактування, адже найчастіше мовний образ жінки представлений у дещо стереотипному вимірі: *жінка – дружина, жінка – мати, жінка – подруга*, дещо рідше, *жінка – колега, жінка – керівник, жінка – помічник*. Так, домінують у мовному конструюванні жіночого образу є лексема *жінка* (особа жіночої статі; протилежна чоловікові): «У Шацьку, біля райдержадміністрації, – розповідає молода *жінка*, – збиралась вся група» (В. – № 1776); «Якось до мене на прийом потрапила *жінка* з Новоград – Волинського» (В. – № 1130); «У кожній *жінці* сидить сваха, яку хлібом не годуй, дай усіх з усіма одружити» (В. – № 1776).

На другому місці за частотністю знаходиться номен *мати*. У тлумачному словнику це слово має такі значення: «жінка, що мала або має дитину» [6, с. 754]. Дещо рідше функціонує урочистіше

поняття – *мати́р*. Доволі часто трапляється лексема *мати́р-одиначка* – жінка, яка народила дитину/дітей поза офіційним шлюбом і виховує її/їх без чоловіка [6, с. 754]. Прикметно, що одним із популярних аспектів журналістських матеріалів є проблема багатодітних сімей, тому, закономірно, й образ жінки в таких публікаціях представлено як *жінка – матір*. Автори акцентують увагу на таких рисах жінки, як готовність виховувати дітей самостійно, без допомоги чоловіка, сміливість перед труднощами: «*Моя мама теж майже 100 років жили, і ще б пожили, але німець застрелив, бо не чула і не зупинилась, як покликав...*» (В. – № 1776); «*Мати – героїня народжує богатирів*» (В. – № 1277); «*Сама-самісінька дітей виховувала, але витримала*» (В. – № 1714).

Третьою за частотністю вживання є лексема *дружина*. Найчастіше для характеристики заміжньої особи використовуються такі поняття: *дружина*, *жінка* (у значенні *заміжня особа*), трапляються і синоніми *кохана*, *наречена*. Тобто, жінка визначена через чоловіче, щодо нього, як до центру. Найчастіше це жінка, що любить, поважає і цінує свого чоловіка. Готова завжди бути поруч з ним у всіх життєвих ситуаціях: «*...з особливою увагою і теплом розповідає про свого чоловіка...*» (В. – № 1714); «*Колись він писав своїй майбутній дружині, що не дасть нікому її скривдити*» (В. – № 1776); «*Актор представив її журналістам, назвав своєю нареченою*» (В. – № 1767); «*Каті було вісімнадцять, коли Сергій приїхав у Піщу до своєї коханої*» (В. – № 1776).

Уживаються лексеми і на позначення жінок у родинних стосунках, як-от: *дочка*, *похресниця*, *хрещена мати*, *бабуся*: «*У двох з них я стала хресною мамою*» (В. – №1767); «*Вторік у Сергія й Каті Чаків народилась донька, яку назвали Олександрою*» (В. – №1767); «*Похресниця Галина пообіцяла, «що всі ми впремося і будемо, як і хрещена, теж жити до 100 літ*» (В. – № 1767); «*В цьому ж селі мешкає ще одна столітня бабуся – Анастасія Гнатівна Шалапута*» (В. – № 1767).

Однією з найбільш повно представлених лексико-семантичних груп є номінації на позначення професій, посад жінки: *лікар*, *учитель*, *актриса*, *викладач*, *співачка*, *продавець*, *журналіст*, *вихователь*, *керівник*, *бухгалтер*, *секретар*, *юрист*, *студентка*, *інженер*. Наприклад, «*На що Люся відповіла категорично: «Мені це не потрібно. Я буду актрисою!»*» (В. – № 1767); «*З 1995 року вона працює зі студентами, є викладачем кафедри дизайну Луцького національного технічного університету*» (В. – № 1767); «*Інженер Ірина Каспер не з чужих слів судить про переваги членства у лікарняній касі*» (В. – № 1767).

У волинській пресі поряд із цими домінуючими образами жінок є безліч інших, які характеризують жіночу статю: *господиня*, *подруга*, *українка*. Наприклад, «*Останній раз із Смоленської області приїхав без копійки, бо в хазяйки якісь проблеми виникли і вона уже два місяці в телефонних розмовах все тільки обіцяє, що вишле гроші*» (В. – № 1767); «*Я передбачала, – каже берегиня дому, – що дитина буде великою*» (В. – № 1277); «*Вже у травні українка вирушить в Чикаго на зйомки*» (В. – № 1277). Також трапляються розповіді не лише про дорослу жінку, але й про молодше покоління жіноцтва: «*Ніка – не знайома і не родичка Ксенії, про нещасну дівчинку художниця дізналась з оголошення*» (В. – № 1767); «*Почали дівчата розпакувувати речі, а в двері хтось постукав*» (В. – № 1218). Як бачимо, у формуванні мовного образу жінки вагомий вплив належить віковому чиннику.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проаналізувавши образ жінки на сторінках волинської преси можна зробити висновок, що цей образ є багатограним і різноманітним за своїм складом. Його представлено через такі категорії: *жінка* (особа жіночої статі), *дружина*, *мати*, *донька*, *бабуся*, *господиня*, *керівник*, *подруга*. Волинські газетярі представляють жінку в традиційному для українського суспільства світлі: жінка не прагне конкурувати, судити чи завойовувати, а випромінює світло й радість, умиряє та возвеличує. Вона завжди поважає чоловіче начало в собі і не прагне підкорити собі партнера, а погоджується з тим, що повинна бути за спиною чоловіка. Перспективним вбачаємо можливість дослідження мовного представлення гендерного компонента в статтях, присвячених гендерній проблематиці у публіцистичних текстах.

Література

1. Боровцова М. С. Гендер як неповторна репрезентація статі / М. С. Боровцова // Вісник Одеського національного університету. Психологія. – 2012. – Т. 17, Вип. 5. – С. 6–12.
2. Краснобаєва О. Д. Гендерна парадигма сучасного української та російської жіночої прози / О. Д. Краснобаєва // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія : Філологічні науки. Літературознавство. – Луцьк, 2013. – № 13. – С. 59–66.

3. Кулачек О. І. Розвиток гендерної політики в Україні : реалії та перспективи / О. Кулачек // Вісник Української Академії державного управління при Президенті України : наук. журн. – 2001. – № 4. – С. 297–303.
4. Мацюк З. С. Чи сказати, чи промовчати? (мовлення чоловіків та жінок у західнополіській фразеології) / З. С. Мацюк // Волинь філологічна : текст і контекст. Західнополіські говірки в просторі та часі : зб. наук. пр. – Вип. 9. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. – С. 60–65.
5. Пода О. Ю. Фемінітиви та маскулінітиви як гендерні маркери журнальних заголовків у контексті гендерної політики західноукраїнських часописів для жінок / О. Ю. Пода // Держава та регіони. Серія : Гуманітарні науки. – 2008. – №3. – С. 120 – 126.
6. Словник української мови / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні ; ред.кол.: І. К. Білодід (голова) та ін. – К. : Наукова думка. Т. 2 : Г-Ж / ред. В. О. Винник, Л. А. Юрчук. – К. : Наукова думка, 1971. – 552 с.
7. Словник української мови / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні ; ред.кол.: І. К. Білодід (голова) та ін. – К. : Наукова думка. Т. 4 : І-М / ред. В. О. Винник, Л. А. Юрчук. – К. : Наукова думка, 1973. – 840 с.
8. Воронина И. А. Гендер и культура / И. А. Воронина, Т. А. Клименко // Женщины и социальная политика (гендерный аспект) : сб. ст./ РАН Институт социально-экономических проблем народонаселения ; отв. ред. З. А. Хоткина. – М., 1992. – С. 10–22.
9. Колесниченко Н. О. Гендерные исследования и женские романы / Н. О. Колесниченко // Мова і культура. – 2004. – Вип. 7. – Т.7/ Ч.1. Художня література в контексті культури. – С. 34–42.

Финчук А. Языковой образ женщины в газетном дискурсе волинских СМИ. Проанализированы языковые средства создания образа женщины на страницах волинских газет. Выявлены основные номинанты – составляющие женского образа в волинской прессе. Представлено перечень лексико-семантических групп, которые чаще всего используют для характеристики речевого образа женщины авторы публикаций и объяснено их мотивацию. Показано влияние гендерного фактора на формирование образа женщины.

Ключевые слова: гендер, языковой образ, языковой стереотип.

Finchuk A. Linguistic Image of Woman in the Newspaper Discourse of Volyn's Mass Media. The article analyzes the linguistic ways of creating the image of woman on the pages of newspapers. The work identifies the basic components of nominees-female characters in Volyn's media. It also describes the list of lexical-semantic groups, which are often used to describe the linguistic image of woman and presents the authors with their motivation. Moreover, the paper shows the influence of gender factor on the image of women.

Keywords: gender, linguistic image, linguistic stereotype.

Адреса для листування: anastassyafsnchuk@ukr.net

УДК 007: 304: 070 (477.82)

Наталія Шульська – кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри соціальних комунікацій
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Синтаксична культура журналістського тексту (на прикладі політичного тижневика)

У статті здійснено докладний опис усіх зафіксованих помилконебезпечних синтаксичних місць, представлених у журналістських текстах політичного тижневика «Волинь-регіон». Проведено системний аналіз наявних порушень, акцентовано на найбільш частотні з них, встановлено найтипівіші ненормативні місця на рівні синтаксису. У ході дослідження диференційовано мовні анормативи, що трапляються на рівні побудови словосполучення, простого і складного речення (складносурядного, складнопідрядного, безсполучникового, речення з різними видами зв'язку).

Ключові слова: синтаксис, помилка, журналістський текст, політичний тижневик, «Волинь-регіон».